

WAAROM WE HULP AAN ARMEN IN NEDERLAND VERKIEZEN BOVEN HULP AAN ARMEN IN ONTWIKKELINGSLANDEN

EVELIEN BOONSTOPPEL

19-10-2015

© HH/ Bert Beelen

Hoewel het draagvlak voor ontwikkelingshulp weer in de lift zit (Boonstoppel, 2015), staan overheidsbestedingen aan dit terrein vaak onder druk. Op enkele kritische tegengeluiden na, werden de aangekondigde overheidsbezuinigingen in 2012 breed gesteund door de Nederlandse bevolking (Carabain, Van Gent, & Boonstoppel, 2012). Geld bestemd voor armoedebestrijding in het buitenland kan beter worden besteed aan voedselbanken in Nederland, is daarbij een veelgehoord argument (Carabain, Hoeks, Boonstoppel, & Hogeling, 2013).

Waarom moet hulp aan het buitenland het afleggen tegenover hulp in eigen land? Vindt men werkelijk dat de problemen hier groter zijn dan de problemen daar? Heeft men misschien minder vertrouwen in het resultaat van de bestedingen in ontwikkelingslanden (de zogenaamde 'strijkstok')? Of voelt men zich minder verwant met armen in het buitenland dan met de minderbedeelden in eigen land? Deze studie probeert hier meer inzicht in te geven¹.

NEDERLANDS VOORSTEL KRIJGT MEER STEUN

Voor het onderzoek werden in totaal 2022 respondenten in twee gelijke groepen verdeeld.² Iedere groep kreeg een fictief krantenbericht voorgelegd over een nieuw plan van de Nederlandse overheid om armoede te bestrijden (zie voorbeeld). De bestemming van het programma verschilde: het

ene bericht richtte zich op armoedebestrijding in Nederland, het andere op armoedebestrijding in ontwikkelingslanden. Ondanks dat de voorgestelde plannen in het krantenbericht verder identiek zijn aan elkaar, krijgt het programma gericht op armoedebestrijding in het buitenland significant minder voorstanders. Waar 35% het plan in Nederland steunt, is slechts 15 % voorstander van het programma in ontwikkelingslanden.

VOORBEELD KRANTENBERICHT

REGERING PRESENTEERT NIEUW PLAN OM ARMOEDE TE BESTRIJDEN

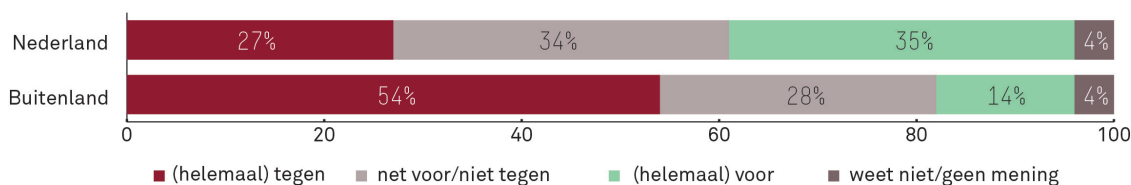
Plan geeft geld aan armen in Nederland/ontwikkelingslanden*

DEN HAAG– De regering presenteert een nieuw programma om armoede te bestrijden. Het programma heeft als doel 70.000 mensen die in Nederland /ontwikkelingslanden onder de armoedegrens leven te helpen. Het programma geeft geld aan de ontvangers. De regering schat de kosten van het programma op ongeveer 50 miljoen euro per jaar.

* Respondenten kregen of bericht met bestemming Nederland, of bericht met bestemming ontwikkelingslanden.

1
Deze studie is in overleg gebaseerd op een vergelijkbare Amerikaanse studie door Lauren R. Prather (Stanford University).

2
De data is verzameld in november 2013. Er is in deze vignettenstudie random gevarieerd op drie kenmerken: type hulp (geld of voedsel), bestemming (Nederland of buitenland), en beeld (donkere of blanke mensen). In deze factsheet focussen we alleen op het relatieve belang van de bestemming van het programma. In de analyses controleren we voor de andere twee factoren.

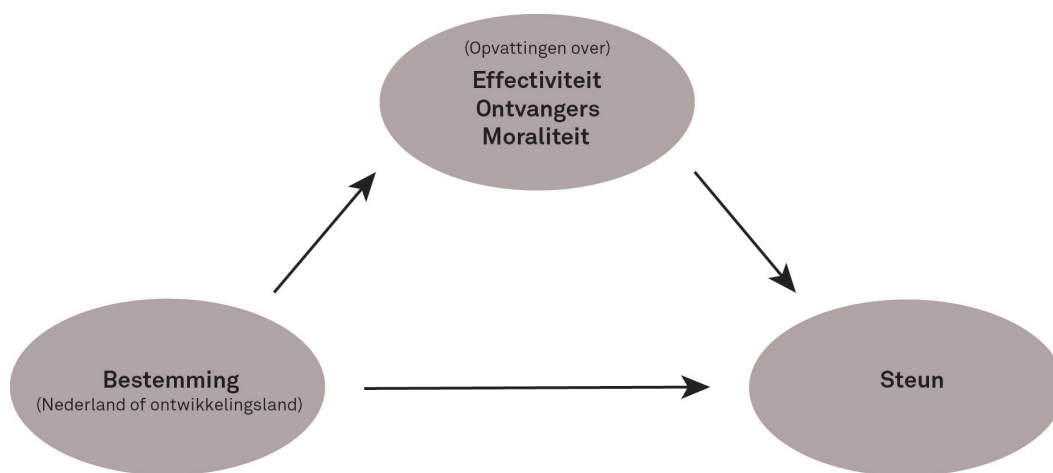
FIGUUR 1. In hoeverre bent u voor of tegen dit voorstel?

3
Dit effect is echter wel begrensd: de noodzaak en ernst van de situatie moet ook weer niet zó groot zijn dat het probleem onoplosbaar lijkt waardoor hulp geen enkele zin meer lijkt te hebben.

WAT VERKLAART VERSCHIL IN STEUN?

We nemen drie categorieën van mogelijke verklaringen voor dit verschil in steun onder de loep: opvattingen over de ontvangers en de effectiviteit van het hulpprogramma en opvattingen over moraliteit. Figuur 2 laat het mogelijke causale verband tussen deze factoren zien.

teit van het hulpprogramma en opvattingen over moraliteit. Figuur 2 laat het mogelijke causale verband tussen deze factoren zien.

FIGUUR 2. Verband tussen de bestemming van het programma en steun voor hulpprogramma (mediatie).

OPVATTINGEN OVER ONTVANGERS

De verwachting is dat de inschatting van de ernst van de situatie uitmaakt of men wel of niet voorstander is van het overheidsvoorstel. Hoe groter de ingeschatte armoede, hoe eerder men het hulpprogramma zal steunen (Alesina & Giuliano, 2011).³ Naast de ernst van het probleem zelf, speelt ook de schuldvraag een rol. Of men wel of niet hulp 'verdient', hangt af in hoeverre men denkt dat de armoede het gevolg is van externe omstandigheden. Hoe meer armoede wordt gezien als eigen schuld in plaats van domme pech, hoe minder steun voor overheidshulp (Alesina & Giuliano, 2011). Armoede in ontwikkelingslanden wordt door Nederlanders soms gezien als het gevolg van falende en corrupte overheden (Carabain et al., 2013). Ook gehoord is het argument dat ze 'verwend' zijn. In plaats de handen uit de mouwen steken om de eigen situatie te verbeteren, houden zij slechts hun hand op. Als men tegelijkertijd van mening is dat arme Nederlanders daarentegen het slachtoffer zijn van externe omstandigheden - zoals een ontslag als gevolg van de economische crisis - dan zou dat

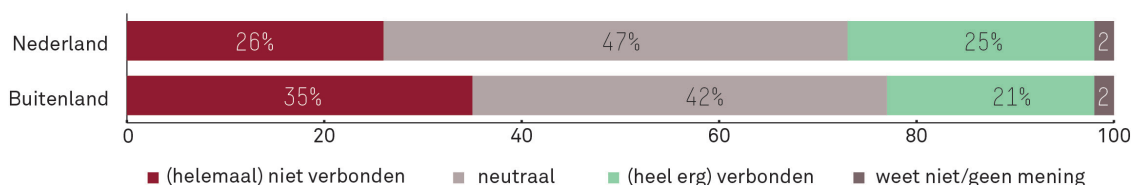
mogelijk het verschil in steun tussen beide programma's kunnen verklaren. Een derde mogelijke verklaring is dat men zich misschien moeilijker kan identificeren met mensen ver weg. We zijn meer betrokken met mensen die op ons lijken en met wie we ons verwant voelen, zo laat onderzoek zien (Batson, Duncan, Ackerman, Buckley & Birch, 1981; Snyder & Sturmer, 2010).

ARMOEDE IN ONTWIKKELINGSLANDEN GROTER EN EIGEN SCHULD KLEINER

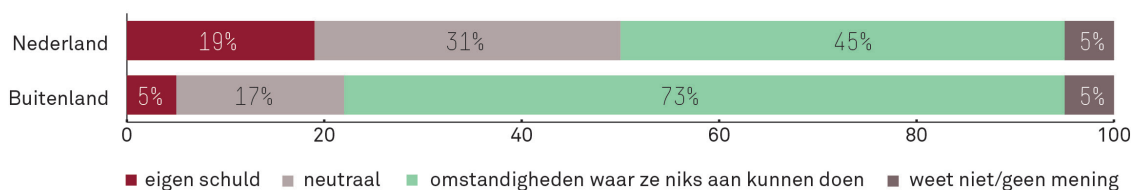
De resultaten laten zien dat men inderdaad minder affiniteit heeft met armen in ontwikkelingslanden dan met armen in Nederland. Respondenten die de buitenlandse versie van het bericht lazen, geven minder vaak aan zich verbonden te voelen met de ontvangers van het hulpprogramma (zie figuur 3). Van een grotere schuld is echter geen sprake. Men ziet armoede in buitenland niet vaker als het resultaat van eigen handelen. Men is het er in vergelijking met Nederlandse armen juist vaker mee eens dat ze in ontwikkelingslanden arm zijn door omstandigheden waar ze zelf niets aan kunnen doen (zie figuur 4). Ook

de ernst van de situatie wordt hoger ingeschat dan in Nederland. De absolute armoede – gemeten naar het aantal maaltijden per dag – is volgens de respondenten in het buitenland groter dan in Nederland. Ruim twee op de vijf Nederlanders

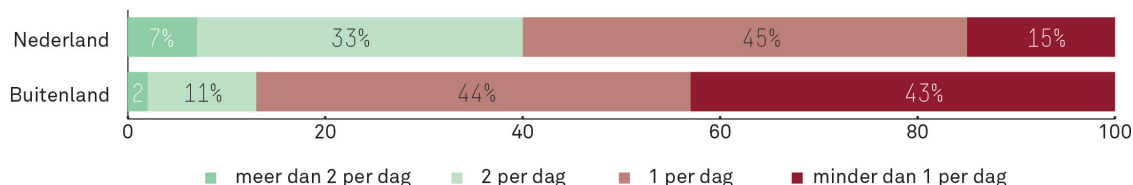
(43%) denkt dat de armen in ontwikkelingslanden moeten leven van minder dan 1 maaltijd per dag, tegenover 15% in Nederland. Het is dus niet zo dat men denkt dat de problemen hier in Nederland ook absoluut groter zijn dan in ontwikkelingslanden.

FIGUUR 3. In hoeverre voelt u zich verbonden met de ontvangers van dit voorgestelde programma?

FIGUUR 4. Waarom zijn de ontvangers van het voorstel arm denkt u?

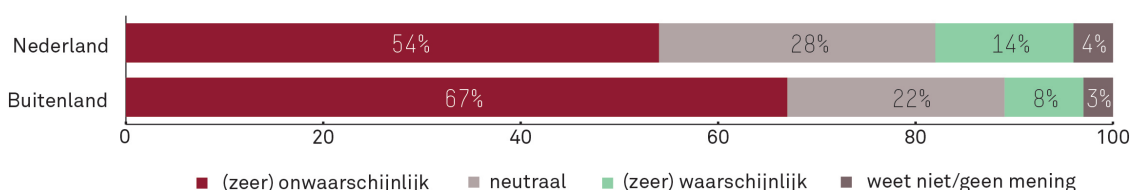
FIGUUR 5. Hoeveel maaltijden per dag denkt u dat de ontvangers van het voorgestelde programma zouden hebben zonder steun van de regering?

BEOORDELING VAN HET VOORGESTELDE PROGRAMMA

Naast eigenschappen van de ontvangers van de aangeboden hulp, speelt ook de beoordeling van het programma zelf waarschijnlijk een rol. De lage veronderstelde effectiviteit van hulpprogramma's in het buitenland is een veelgehoord argument tegen overheidsuitgaven (Carabain et al., 2013). Hulp zou geen zin hebben. De zogenaamde 'strijkstok' zou er voor zorgen dat geld niet terecht komt op de juiste plekken. Ook zou het slechts een 'druppel op de gloeiende plaat' zijn.

EFFECTIVITEIT IN BUITENLAND KLEINER

Inderdaad blijkt dat men het buitenlandse programma als minder effectief beschouwd. Hoewel er in beide programma's weinig vertrouwen is, heeft men nog lagere verwachtingen over de effectiviteit van het programma in ontwikkelingslanden (zie figuur 6). De ruime meerderheid (6%) vindt het niet waarschijnlijk dat dit voorstel ook werkelijk de armoede daar kan helpen oplossen. Slechts 8% is hier wel van overtuigd.

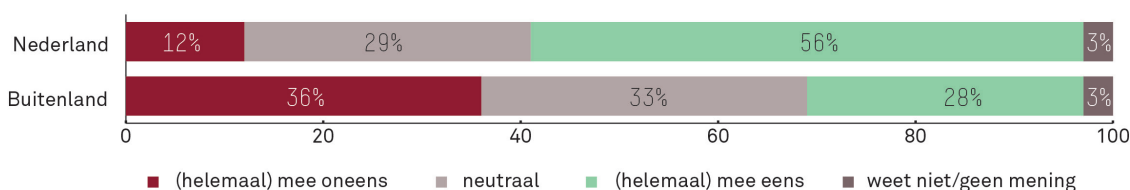

FIGUUR 6. Hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk is het volgens u dat het voorgestelde programma armoede werkelijk zou kunnen verminderen?

MORALITEIT

Los van opvattingen over de voorgaande kenmerken van het programma, speelt ook de persoonlijke overtuiging een rol bij het wel of niet steunen van het voorstel. Volgens sommigen is het simpelweg de morele plicht van de Nederlandse overheid om voor de armen te zorgen. Overstijgt deze zorgplicht ook de Nederlandse grenzen?

De opvattingen van Nederlanders over de zorgplicht van de overheid lijkt begrensd. De Nederlandse overheid heeft volgens Nederlanders een grotere morele verplichting om te zorgen voor de armen in eigen land dan voor de armen in ontwikkelingslanden (56% versus 28%, zie figuur 7). Er lijkt dus sprake van een rangordening in wie er vanuit morele opvattingen recht heeft op zorg van de Nederlandse overheid.

FIGUUR 7. Het is de morele plicht van de Nederlandse regering om de ontvangers van dit programma te helpen.

CONCLUSIE

Samenvattend is de armoede in ontwikkelingslanden volgens Nederlanders groter dan die in Nederland. Bovendien is deze armoede vaker dan in Nederland het gevolg van omstandigheden waar men niks aan kan doen. Daarentegen voelt men zich minder verbonden met de armen in het buitenland en is er minder vertrouwen in de effectiviteit van het voorstel. Ook acht men de morele verplichting van de Nederlandse overheid om te zorgen voor armen in het buitenland minder groot. Kunnen deze verschillen nu ook inderdaad het verschil in steun tussen beide programma's verklaren?

Ja, gedeeltelijk. Met name de opvatting over de reikwijdte van de zorgplicht van de Nederlandse overheid doet er toe. Het feit dat men hulp aan armen in ontwikkelingslanden minder vaak als een morele verplichting ziet dan hulp aan armen in Nederland, maakt dat dit programma minder voorstanders heeft. Ook het verschil in de verwachte effectiviteit van het programma verklaart voor een deel het verschil in steun. Omdat hulp aan ontwikkelingslanden als minder effectief wordt beschouwd, is men minder vaak voorstander van dat programma. Opvattingen over de ontvangers voor wie de hulp bedoeld is (affiniteit, schuldvraag, armoedeniveau) hebben niet veel invloed.

IMPLICATIES

De resultaten impliceren dat het een lastige opgave is om het verschil in steun voor binnenlandse en buitenlandse hulpprogramma's te verkleinen. Het is voor Nederlanders duidelijk dat er in ontwikkelingslanden een grotere hulpbehoefte is: de absolute armoede daar wordt hoger ingeschat dan de armoede hier. Bovendien is deze armoede ook niet hun eigen schuld: ze zijn arm

door oorzaken waar ze zelf niks aan kunnen doen. Ondanks dit besef, krijgt het voorstel om armen in ontwikkelingslanden te helpen toch minder bijval. Een campagne met het idee de kennis over de noodlottige situatie in ontwikkelingslanden te vergroten, zal dus waarschijnlijk niet veel effect hebben. Ook het vergoten van het gevoel van verbondenheid is niet genoeg. Het verschil in affiniteit met buitenlandse of Nederlandse armen is nu al zeer klein en heeft ook nauwelijks invloed op de mate van support. Het publiceren van behaalde resultaten zodat Nederlanders beseffen dat deze programma's ook echt een verschil kunnen maken, kan de waardering voor buitenlandse hulp mogelijk iets vergroten.

Feit is dat het verschil in steun voor een groot deel verklaard wordt door persoonlijke opvattingen over tot hoe ver de verantwoordelijkheid van de Nederlandse overheid reikt. Het is lastig deze ideeën extern te beïnvloeden om zo de opvattingen over moraliteit te verbreden. Opvattingen hierover hangen sterk samen met waarden als empathie, zoals ook onze analyses laten zien. Onderzoek heeft aangetoond dat deze waarden zeer stabiel zijn over tijd en heel moeilijk te beïnvloeden zijn (Grühn, Rebucal, Diehl, Lumley & Labouvie-Vief, 2008).

[TIJDELIJK] EFFECT ECONOMISCHE CRISIS?

Aan de andere kant: ook wanneer we alle bovenstaande kenmerken in ogenschouw nemen, blijft er nog altijd een verschil in waardering voor de twee voorstellen. Er is dus een verschil dat niet verklaard kan worden door opvattingen over effectiviteit, moraliteit, affiniteit, noodzaak of schuldvraag. Maar door wat dan wel?

Naast iemands eigen intrinsieke veronderstellingen en motieven, bepaalt ook de omgeving waarin men zich bevindt iemands houding. In het bijzonder één zo'n omgevingseffect ligt hier voor de hand, namelijk de financiële situatie in Nederland. Onderzoek laat zien dat Nederlanders na het uitbreken van de economische crisis in 2008 minder belang zijn gaan hechten aan internationale thema's en zich meer zijn gaan richten op de problemen binnen Nederland (Dekker, Den Ridder, & Schnabel, 2012). De economische crisis beheerst het sentiment: eerst de problemen hier

maar eens oplossen, en dan pas over de grens kijken, lijkt de overheersende gedachte.

Vanuit deze gedachte zal de kloof in steun tussen hulp aan ontwikkelingslanden en hulp binnen Nederland vanzelf kleiner worden wanneer de economie weer aantrekt. Wanneer de binnenlandse financiële zekerheid toe neemt, neemt ook het werkveld van de Nederlandse overheid weer toe. Een herhaling van dezelfde studie in economisch minder onzekere tijden is nodig om te achterhalen of dit werkelijk het geval is.

LITERATUUR

Alesina, A. & Giuliano, P. (2011). Preferences for Redistribution. In *Handbook of Social Economics*, ed. Jess Benhabib, Alberto Bisin and Matthew O. Jackson. Amsterdam, The Netherlands.

Batson, C. D., Duncan, B. D., Ackerman, P., Buckley, T. & Birch, K. (1981). Is empathic emotion a source of altruistic motivation? *Journal of Personality and Social Psychology* 40, pp. 290–302.

Boonstoppel, E. (2015). *Draagvlak ontwikkelingshulp verder in de lift*. Amsterdam: Kaleidos Research

Carabain, C., Hoeks, C., Boonstoppel, E., & Hogeling, L. (2013). *Nederlanders & draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking. Een verdiepende studie* Onderzoekreeks (Vol. 16). Amsterdam: NCDO.

Carabain, C., Van Gent, M., & Boonstoppel, E. (2012). *Nederlanders & mondiaal burgerschap* (Vol. 9). Amsterdam: NCDO.

Dekker, P., Den Ridder, J., & Schnabel, P. (2012). *COB Burgerperspectieven 2012-1 Continu Onderzoek Burgerperspectieven* (Vol. 2012). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Grühn, D., Rebucal, K., Diehl, M., Lumley, M. & Labouvie-Vief, G. (2008). Empathy across the adult lifespan: Longitudinal and experience sampling findings. *Emotion* Vol 8(6), pp: 753–765.

Snyder, M. & Stuermer, S. (2010). Helping “us” versus “them”: Towards a social psychological theory of helping and altruism within and between social groups. In S. Stuermer & M. Snyder (Eds.) *The Psychology of Prosocial Behavior: Group Processes, Intergroup Relations, and Helping*. Oxford, UK: Wiley-Blackwell, pp. 33–58.